

แนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะเป็นการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์บริเวณอันเป็นที่เมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต (Living Historic City) หรือพื้นที่ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ โดยทำการศึกษาจากการรวบรวมแนวความคิด บทความ ความและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและเป็นแนวทางที่สำคัญต่อการทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจ ในเบื้องต้น ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการศึกษาในรายละเอียดในบทต่อไป เพื่อให้การศึกษา วิเคราะห์ที่จะเกิดขึ้นนั้น เป็นไปโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานดังกล่าว อันจะทำให้ผลของการศึกษามีความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน

2.1 ความหมายและความสำคัญของบริเวณอันเป็นที่เมืองเก่าที่ยังมีชีวิต

(Living Historic City)

¹ เมืองเก่าที่ยังมีชีวิตนั้นเป็นหนึ่งใน 3 ประเภทของเมืองประวัติศาสตร์ ซึ่งแยกได้เป็น เมืองเก่าที่ยังมีชีวิต ได้แก่ กรุงรัตนโกสินทร์ กรุงปารีส เมืองเวนิส ฯ เมืองเก่าที่ตาย เช่น เมืองศรีสขนาลัย เมืองพุกามของประเทศพม่า ฯ เมืองเก่าที่ผสมระหว่างอดีตกับปัจจุบัน เช่น พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย ฯ โดยหมายถึง เมืองซึ่งชุมชนอาศัยสืบต่อกันมา สิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติหรือชุมชนที่ดำรงอยู่และสืบทอดกันมาโดยมีองค์ประกอบของเมือง เช่น กายภาพของเมือง เรื่องราวของผู้คน อาคารสถานที่ทำงาน อาคารราชการ แหล่งประวัติศาสตร์ อาคารสาธารณูปการและสาธารณูปโภค ในอดีตและใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ในบางประเทศหรือในตำราบางเล่มได้เรียกเมืองเก่าที่ยังมีชีวิตนี้โดยเฉพาะเจาะจงลงไปว่า พื้นที่ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ซึ่งยังคงความหมายเดียวกัน ² อันได้แก่พื้นที่อันเป็นศูนย์กลางที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมือง หรือส่วนของเมืองเก่าที่มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

โดยที่หลักการและแนวความคิดที่จะบ่งชี้ถึงความเป็นเมืองศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ มีดังนี้ คือ

- ลักษณะองค์ประกอบของศูนย์กลางหรือกลุ่มอาคารหรือสิ่งแวดล้อมมีลักษณะเฉพาะพิเศษเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่นการวางแปลน ขนาดสัดส่วนของอาคาร เป็นต้น

- มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม โดยที่อาจเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางผังเมืองในประวัติศาสตร์ของเมือง เรียกได้ว่ามีคุณค่าทั้งความงาม (Aesthetic) และทางประวัติศาสตร์ (Historic)

- มีความต่อเนื่องของการดำรงชีวิตของสังคมอยู่ในส่วนนั้น เช่นกิจกรรมของเมืองนั้นๆ ซึ่งเป็นแบบแผนความเป็นอยู่ที่ยังคงมีอยู่ต่อเนื่องมาจนทุกวันนี้

ในยุโรปมีการแบ่งประเภทของ ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ออกเป็นส่วนย่อยๆตามความสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลาง โครงสร้าง และลักษณะทางภูมิประเทศ ได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

- กลุ่มของอาคาร หรือส่วนชุมชนที่แยกออกจากหากจากเมือง แต่ยังมีผู้อยู่อาศัยอยู่ เช่น หมู่บ้าน

- เมืองเล็กๆต่างจังหวัดที่มีลักษณะพิเศษทางภูมิประเทศ

¹ นิคม มุสิกคามะ . แนวปฏิบัติในการสงวนรักษาโบราณสถาน . หน้า 14 . (กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 60 ปี ในการใช้ทพ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ) .

² Papageorgion, Alexander, *Continuity and Change : Preservation in City Planning* . (London : Pracger Publishers) , 1971,

-เมืองทางประวัติศาสตร์ (Historic Town) ซึ่งยังคงลักษณะความสวยงามหรือคุณค่าทางศิลปสถาปัตยกรรม แบบอย่างสมัยเดิมไว้เป็นส่วนใหญ่ เกือบจะทั้งส่วนของเมือง โดยอาจมีความสำคัญทางด้านเป็นศูนย์กลางของศิลปะ การค้า การเมืองในประวัติศาสตร์มาก่อน

- ส่วนหรือศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ของเมืองใหญ่ เช่นใน โรมประเทศอิตาลี โดยที่ตำแหน่งของศูนย์กลางนี้อาจแตกต่างกันไปในแต่ละเมืองและแต่ละประเทศ

บริเวณอันเป็นที่ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์นั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นที่พิเศษที่มีคุณสมบัติแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ เนื่องจากว่าเป็นบริเวณที่มีคุณสมบัติที่สามารถแสดงถึง เอกลักษณ์ของชาติ ความป็นมาของขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมและสิ่งสำคัญทางประวัติศาสตร์สามารถสื่อให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และเข้าใจในวิถีทางการดำเนินชีวิตในอดีต ซึ่งยากที่จะสร้างขึ้นใหม่ได้ถ้าถูกทำลายลง ดังนั้นเมื่อบริเวณใดก็ตามมีคุณสมบัติในการเป็นบริเวณพื้นที่ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการดำเนินการในการดูแลรักษาพื้นที่ดังกล่าวเป็นพิเศษ เพื่อให้ตกทอดเป็นสมบัติของคนรุ่นต่อไป โดยยังคงลักษณะพิเศษดังกล่าวเอาไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด และเพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์ดังกล่าว การอนุรักษ์ จึงเป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการดำเนินการดูแลรักษาพื้นที่พิเศษนี้

2.2 แนวความคิดในการอนุรักษ์พื้นที่ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์

การอนุรักษ์นั้นเริ่มมาจากยุโรปเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในยุโรปตะวันตก เนื่องจากประเทศแถบนี้มีความเจริญทางด้านวิชาการและศิลปสถาปัตยกรรมควบคู่กันมาเป็นเวลาช้านาน ประกอบกับเหตุผลอีกหลายประการ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ในโบราณสถาน ทั้งที่ยังมีลักษณะเป็นกลุ่มอยู่ในเมืองและส่วนที่เป็นซากปรักหักพังที่มีลักษณะสมบูรณ์ อีกทั้งลักษณะทางการปกครองที่ทำให้เกิดลักษณะเฉพาะต่างๆทางศิลปสถาปัตยกรรมไปจนกระทั่งการผังเมือง รวมทั้งวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง การอนุรักษ์ในช่วงแรกนั้นเป็นการเคลื่อนไหวที่ทำการอยู่ในวงจำกัดซึ่งขอบเขตของงานนั้นมักจะเน้นหนักไปทางโบราณคดี มุ่งจุดสนใจไปในลักษณะของการสงวนรักษาอาคาร หรือศิลปวัตถุ ให้คงอยู่ในสภาพเดิมเท่าที่จะเป็นไปได้เป็นส่วนใหญ่

แต่ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา การพัฒนาทางเทคนิคและแนวความคิดในการอนุรักษ์อาคารในยุโรปเริ่มที่จะซับซ้อนและประสบผลสำเร็จมากขึ้น โดยความสนใจในด้านอนุรักษ์ได้แผ่กว้างขึ้นเรื่อยๆจนเป็นที่รู้จักและยอมรับกันว่าไม่เพียงแต่ศิลปสถาปัตยกรรมเท่านั้นที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ แต่ยังคงรวมไปถึงสภาพภูมิประเทศ สภาพทางธรรมชาติของเมืองหรือของพื้นที่หนึ่งๆ หรือแม้แต่กลุ่มอาคารที่มีลักษณะพิเศษบางอย่างต่างก็มีค่าควรแก่การอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะแนวความคิดในการสงวนรักษาศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ภายในเมืองจากปัญหาทางด้านต่างๆ เช่นปัญหาการพัฒนาและเติบโตของเมือง ที่การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้นไม่ได้มีการคำนึงถึงความล้มพันระหว่างสิ่งใหม่ที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงส่งผลให้เมืองหรือสถานที่ที่สำคัญและมีเอกลักษณ์เหล่านั้นลดความสำคัญและขาดเอกลักษณ์ของตนเองลงอย่างสิ้นเชิง หรือการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วทำให้ลักษณะของศูนย์กลางเมืองเก่าเริ่มเสื่อมและลดจำนวนลง แนวความคิดดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์ในระดับชุมชนหรือเมือง เพื่อให้สภาพเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เหล่านี้ดำรงคงอยู่ได้ในสภาพที่มีชีวิตชีวาและเหมาะสมสำหรับการใช้สอยในปัจจุบันซึ่งนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับความอยู่รอดของพื้นที่เอง แนวคิดเกี่ยวกับการสงวนรักษาศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์นี้เริ่มเป็นที่ยอมรับกันในศตวรรษที่ 20 ไม่เฉพาะแต่ในยุโรปเท่านั้น แต่รวมไปถึงในสหรัฐ

อเมริกาด้วย³ โดยชาวอเมริกันได้ตระหนักว่านอกจากจะเป็นการอนุรักษ์เพื่อเตือนความทรงจำเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติและอนุรักษ์เนื่องจากเป็นของโบราณที่มีค่าแล้ว การอนุรักษ์ยังจะต้องคำนึงถึงชุมชนและเมืองโดยรวม ซึ่งจะต้องมีสภาพที่น่าอยู่ มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นกับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วย และที่สำคัญคือความสำคัญทางสถาปัตยกรรมและความเกี่ยวข้องทางด้านประวัติศาสตร์ของอาคารหนึ่งๆยังไม่สำคัญเท่ากับความสัมพันธ์ของอาคารนั้นๆกับชุมชนและโครงสร้างของชุมชนนั้น

ซึ่งนับเป็นการอนุรักษ์ที่มีลักษณะที่เกี่ยวข้องไปถึงการวางผังเมืองเพราะเป็นส่วนหนึ่งของเมือง มีการคำนึงถึงที่ตั้งและกลุ่มของอาคารตลอดจนถึงความสัมพันธ์กับชีวิตในสังคม โดยเน้นการสงวนรักษา ปรับปรุง ให้คงสภาพเดิมและดัดแปลงให้สภาพของศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ของเมืองหรือพื้นที่หนึ่งๆมีชีวิตชีวาอยู่ได้ในสภาพสังคมปัจจุบัน⁴ โดยแนวความคิดในการดำเนินการอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวมีหลักใหญ่ ใหญ่ที่พอจะสรุปได้คือ

- การอนุรักษ์เมืองหรือศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์นั้นจะต้องมีความกลมกลืนกับสภาพที่เป็นอยู่ และต้องให้ความสำคัญกับมาตราส่วน สัดส่วนและสีสันทันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ใหม่ให้กับเมืองตราบที่ยังคงสภาพดั้งเดิม รวมทั้งความงามทางศิลปะและความสมดุลย์ทางสังคม

- ควรที่จะคิดถึงศูนย์กลางที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในแง่ของสิ่งที่มีอยู่จริงๆซึ่งนอกเหนือจากศิลปสถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมและปัญหาต่างๆของการอนุรักษ์ที่มีอยู่แล้ว ยังจะมีปัญหาที่เกี่ยวข้องอย่างอื่น ๆ อีก เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย ความสะอาด จราจร และปัญหาทางเศรษฐกิจสังคม

- การอนุรักษ์และจัดการวางแผนสงวนรักษาศูนย์กลางเหล่านี้ เป็นการอนุรักษ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเมือง ดังนั้นการจัดการใดๆที่เกี่ยวข้องควรจะต้องคำนึงถึงหรือยึดหลักทางการจัดผังเมืองโดยอาศัยหลักฐานหรือการวิเคราะห์ที่มีอยู่ และให้ความสำคัญแก่คุณค่าทางประวัติศาสตร์ภายในบริเวณนั้นเป็นพิเศษ

- แต่ละขั้นตอนของการสงวนรักษา ปรับปรุงหรือการจัดการวางแผนในเรื่องดังกล่าว จำต้องมีการศึกษาอย่างถี่ถ้วนก่อนลงมือดำเนินการ วิธีที่จะเห็นผลที่สุดในการสงวนรักษาส่วนที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ของเมืองนั้นๆก็คือ การปรับสภาพให้สามารถดำรงอยู่ได้ควบคู่กับสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน และในระหว่างการดำเนินการในการอนุรักษ์ จำเป็นที่จะต้องให้ความเคารพต่อลักษณะเดิมที่มีอยู่

- ในการปรับสภาพในบริเวณเก่าของเมืองให้มีชีวิตชีวาขึ้น บางครั้งอาจใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยใช้แนวความคิดทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ก็ได้ แต่จะต้องคำนึงถึงความประสานกลมกลืนกันของสิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์นั้นอยู่เสมอ

- ในการดำเนินการอนุรักษ์ดังกล่าว จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ ร่วมมืออย่างต่อเนื่องกันเสมอระหว่างองค์กร หน่วยงานต่างๆ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระยะวิเคราะห์ไปจนถึงขั้นลงมือปฏิบัติ

และนอกจากนี้ แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิมาย ได้กล่าวถึงแนวความคิดและหลักการที่สำคัญในการอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน โดยมีแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

³ อ. ปิ่นขวัญ กาญจนันชิตูติ, "แนวความคิดในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในสหรัฐอเมริกา", วารสารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ 94.

⁴ อ. สาทิศ ชูแสง, "การอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมในยุโรป", เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมในประเทศไทย, 16-17 สิงหาคม 2527.

ที่คำนึงถึงความสมดุลของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและการอนุรักษ์เพื่อประโยชน์สูงสุดในระยะยาว สำหรับหลักการในการอนุรักษ์เมืองหรือชุมชนโบราณ มีดังนี้

- เป้าหมายของการอนุรักษ์และปรับปรุงเมืองหรือชุมชนโบราณ คือการคงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของชีวิตความเป็นหนึ่งเดียวและความต่อเนื่องของการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ อันมีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรม และสื่อให้เห็นโครงสร้างทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในอดีต
- ในการดำเนินการอนุรักษ์และปรับปรุงเมืองหรือชุมชนโบราณ จะต้องให้ความใส่ใจต่อสิทธิของประชาชนในพื้นที่
- การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองหรือชุมชนโบราณ และดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน จะต้องได้รับการวางแผนและดำเนินการ โดยให้ความเคารพต่อเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และคุณค่าของที่ตั้งและสถาปัตยกรรม ความงามและความสมดุลของสังคมที่มีอยู่เดิม
- การอนุรักษ์เมืองหรือชุมชนโบราณควรประสานเข้ากับแผนพัฒนาในระดับต่างๆ โดยในแผนดังกล่าวจะต้องถือการอนุรักษ์เป็นส่วนสำคัญและเร่งด่วน เนื่องจาก เอกลักษณ์และโครงสร้างเฉพาะตัวของเมืองโบราณหรือชุมชนโบราณนั้น เป็นสิ่งที่หาของใหม่มาทดแทนไม่ได้

2.3 ความหมายของการอนุรักษ์

ในปัจจุบันนั้นการอนุรักษ์ได้มีขอบเขตในการดำเนินงานที่กว้างมากขึ้น การจะแปลความหมายของการอนุรักษ์ไม่สามารถที่จะแปลได้ตรงตามพจนานุกรมและมีความหมายที่แน่นอนตายตัวเพียงความหมายเดียวได้อีกต่อไป เพราะการอนุรักษ์นั้นไม่ใช่มีแค่เพียงการอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์เท่านั้น การอนุรักษ์ได้หลุดพ้นจากข้อจำกัดดังกล่าวไปแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม⁵ตามศัพท์แล้ว การอนุรักษ์จะหมายถึงการรักษาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้คงอยู่ในสภาพเดิมที่เป็นอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หรือในปกติแล้วอาจหมายถึง การรักษาสิ่งใดก็ตามให้อยู่ในสภาพที่ดีโดยการทำนุบำรุงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยที่มีหลักเกณฑ์อย่างง่ายในการปฏิบัติการอนุรักษ์ซึ่ง National Trust of Historic Preservation ได้กล่าวไว้ คือ “ It is better to preserve than repair , better to repair than restore , better to restore than reconstruct ” ซึ่งหมายความว่า การรักษาให้คงสภาพเดิมดีกว่าการเปลี่ยนแปลงและซ่อมแซม แต่การเปลี่ยนแปลงและซ่อมแซมยังดีกว่าการบูรณะขึ้นมาใหม่ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการบูรณะขึ้นมาใหม่ก็ยังดีกว่าการสร้างขึ้นมาใหม่ทั้งหมด ซึ่งทั้งนี้ต้องการที่จะสื่อให้เห็นว่าการถูกรบกวนน้อยที่สุดเป็นสิ่งที่ดีที่สุด⁶ และอีกอันหนึ่งคือ “ Preservation is better than cure ” ซึ่งหมายถึงว่าการป้องกันย่อมดีกว่าการแก้ไข

สำหรับการอนุรักษ์ไม่ว่าจะเป็นอาคารหรือบริเวณที่มีความสำคัญรวมไปจนถึงศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ในระดับชุมชนหรือเมืองนั้น⁷มักจะมีความหมายรวมถึงองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการของเมืองได้แก่ อาคาร(Building Fabric) รูปแบบของพื้นที่ (Pattern of Land) และการใช้ประโยชน์ของอาคาร (Building Utilization) และรวมไปถึงลักษณะของโครงข่ายถนนที่มีลักษณะเฉพาะตัวด้วย และโดยหลักการแล้วมักจะหมายถึงการตามรักษาซึ่งหมายถึงการป้องกันดูแลและปรับปรุงอาคาร กลุ่มอาคารและบริเวณใกล้

⁵ อ. ปิ่นขวัญ กาญจนันธุ์ . “ แนวความคิดในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในสหรัฐอเมริกา ” .วารสารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ . 94 .

⁶ Dr . Bernard M . Fielden . Introduction to Conservation . แปลโดย กมลศิลปากร . เอกสารกองโบราณคดีหมายเลข 5/2531 . หน้า 23 .

⁷ ปราวอม ดันธวานันท์ . “ การศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์ในเขตเก่าแห่งเมืองเชียงใหม่ ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษากองวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . 2530) . หน้า10 .

เคียงที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ สังคม^๘ และหมายรวมไปถึงการกำหนดแนวทางสำหรับการเปลี่ยนแปลงหรือสำหรับการจูงใจ เพื่อควบคุมการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีระเบียบ เพื่อก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี และมีลักษณะเฉพาะของตนเองโดยเฉพาะเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะพิเศษที่มีมาในอดีต และนอกจากนั้นบางครั้งการอนุรักษ์ได้ครอบคลุมไปถึงการใช้งานหรือกิจกรรมที่อยู่ในอาคารหรือในชุมชนนั้นๆด้วย

2.4 วิธีดำเนินการอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์^๙

ขอบเขตที่กว้างขึ้นของสิ่งที่สมควรจะอนุรักษ์และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการอนุรักษ์นั้น ได้กลายมาเป็นด้านหนึ่งของการวางแผนเมืองไป ดังนั้นระบบวิธีการที่จะใช้ในการดำเนินการอนุรักษ์จึงสมควรที่จะคล้ายคลึงกับวิธีการทางผังเมือง โดยเกี่ยวกับการออกแบบและวางแผนกายภาพ ที่จำเป็นต้องประกอบไปด้วยแผนงานต่างๆและการปฏิบัติการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมและการดำเนินการอนุรักษ์ โดยในการที่จะให้การอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จในการสามารถดำรงไว้ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไปพร้อมๆกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความเจริญของบ้านเมืองนั้น การดำเนินการอนุรักษ์ให้มีผลในทางปฏิบัตินั้นจะประกอบไปด้วยการดำเนินการ 6 วิธีด้วยกันดังนี้ การป้องกันโดยทางกฎหมาย การลงทะเบียน การให้เงินกู้ยืม การให้การสนับสนุน การยอมรับในการนำกลับมาใช้ใหม่ และการขายสิทธิในการพัฒนา ซึ่งวิธีในการดำเนินการอนุรักษ์ดังกล่าวทั้ง 6 วิธีนั้นสามารถจัดเข้าเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 2 กลุ่มคือวิธีการทางกฎหมาย และ วิธีการทางเศรษฐศาสตร์ โดยกลุ่มวิธีการทางกฎหมายได้แก่ การป้องกันโดยทางกฎหมายและการลงทะเบียน ส่วนที่เหลือคือกลุ่มวิธีการทางเศรษฐศาสตร์ แต่เนื่องจากการศึกษาที่ดำเนินการอยู่เป็นการศึกษาในกรอบของวิธีการทางกฎหมาย ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาจึงจะกล่าวถึงแต่ในรายละเอียดที่เกี่ยวกับวิธีการทางกฎหมายเพียงวิธีเดียวเท่านั้น

วิธีการทางกฎหมาย

วิธีนี้เป็นการใช้กฎหมายบังคับในการควบคุมสิ่งต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับศูนย์กลางเมืองประวัติศาสตร์ ในการอนุรักษ์ศูนย์กลางเมืองประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ในระดับของเมืองนั้นจำเป็นต้องมีการหามาตรการในการป้องกันและอนุรักษ์ในขอบเขตของเมืองขึ้น เพื่อเป็นฐานและกรอบในการดำเนินการต่างๆให้มีผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง

การอนุรักษ์โดยวิธีการทางกฎหมายนั้น แบ่งออกได้เป็น การแต่งตั้งทางนิตินัย การกำหนดย่านหรือบริเวณ การกำหนดข้อควบคุมที่เข้มงวด และการกำหนดแนวทางสำหรับการเปลี่ยนแปลง โดยทั้งหมดนั้นทำโดยออกเป็นข้อกฎหมายบังคับเพื่อการปฏิบัติตาม

การแต่งตั้งทางนิตินัย (Legal Designation) นับตั้งแต่การออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับในการเลือกกำหนดอาคาร และ บริเวณหรือย่านทางประวัติศาสตร์ ไปจนถึงการออกกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้และเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ไม่ว่าทั้งโดยตรงและโดยอ้อม รวมไปถึงการอาศัยอำนาจของกฎหมายในการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆเพื่อมาดำเนินการทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ดังเช่นที่ปรากฏในสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้มีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Site Act) ขึ้นในปี 1935 และได้นำ

^๘ Worskett Roy , *The Character of Towns* . (London : Architectural Press) , 1969 , p.32 .

^๙ Wayne Attoe . *Introduction to Urban Planning* . (New York : Mc Graw-hill) , 1979 , pp. 355-357 .

ไปสู่การจัดตั้ง Historic American Building Survey (HABS) และในปี 1966 มีการออก Historic Preservation Act ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และมีเนื้อหาครอบคลุมในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และให้อำนาจท้องถิ่นในการปฏิบัติการต่างๆ

การกำหนดย่านหรือบริเวณ (Zoning) เป็นการกำหนดบริเวณการใช้ที่ดินจากคุณสมบัติและศักยภาพที่มีอยู่ของพื้นที่เพื่อส่งเสริมและควบคุมการใช้ที่ดินรวมถึงความหนาแน่นให้เป็นไปตามศักยภาพนั้น โดยกฎหมาย ซึ่งจะเป็นการป้องกันปัญหาการใช้ที่ดินที่จะเกิดขึ้นใหม่ได้โดยเฉพาะ โดยกำหนดให้บริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นบริเวณอนุรักษ์ หรือเป็นเขตอนุรักษ์โดยอาศัยอำนาจทางกฎหมาย การได้รับการกำหนดให้เป็นเขตอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์คือการเป็นพื้นที่พิเศษ จะมีผลต่อการกำหนดกฎระเบียบต่างๆที่จะนำมาใช้สำหรับบริเวณ โดยกฎระเบียบที่มีอยู่สำหรับใช้ควบคุมพื้นที่อื่นนั้นจะไม่นำมาใช้กับพื้นที่นี้ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือบริเวณนี้จะต้องมีกฎระเบียบซึ่งใช้สำหรับการควบคุมเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการควบคุมการใช้ที่ดินและการก่อสร้าง ภายใต้การเป็นเขตอนุรักษ์นั้นการควบคุมจะเข้มงวดกว่าเขตอื่นๆโดยเฉพาะลักษณะทางกายภาพเพราะเนื่องจากเป็นลักษณะที่ปรากฏออกมาซึ่งมีผลต่อการมอง โดยลักษณะของการควบคุมทางด้านกายภาพจะคำนึงถึงลักษณะดังนี้ ลักษณะของระบบถนนเดิม ขนาดและสัดส่วนของมวลและที่ว่างภายในเมือง องค์ประกอบอื่นๆนอกเหนือจากองค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรมภายในบริเวณที่จะอนุรักษ์ เช่น ป้ายโฆษณา ลักษณะเฉพาะและการวางผังเมือง โดยมีลักษณะของการควบคุมเช่น มีการควบคุมความสูงของอาคาร รูปทรงด้านหน้าของอาคารบางที่อาจไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงขณะที่การตกแต่งภายในอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็นและความต้องการของเจ้าของ การดัดแปลง แก้วหรือปรับปรุงใดๆภายในบริเวณที่เป็นเขตอนุรักษ์ประวัติศาสตร์มักจะต้องผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการที่มีหน้าที่ก่อน มีการจำกัดการรื้อทำลายอาคารที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นพิเศษ และนอกจากนี้บริเวณที่เป็นเขตอนุรักษ์นี้อาจประกอบไปด้วยเขตปกติ เช่น เขตที่อยู่อาศัย ดังนั้นอาจมีการอนุญาตให้สำหรับการดังกล่าวแต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมในเรื่องการอนุรักษ์รูปร่างหน้าตาที่ปรากฏภายนอกอาคาร

การกำหนดข้อควบคุมที่เข้มงวด (Restrictive Covenants) การบังคับควบคุมเป็นจำนวนมากสามารถที่จะผนวกเข้าไปในข้อควบคุมในการป้องกันเอกลักษณ์ของอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ได้ ซึ่งได้แก่การควบคุมวิธีการ ในการบูรณะให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ในการใช้ และหรือในการขาย ตัวอย่างเช่น ข้อควบคุม จะต้องมีการกำหนดว่าถ้าหากจะมีการบูรณะให้กลับคืนสู่สภาพเดิมจะต้องกระทำให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ได้วางไว้ หรือในการใช้จะถูกจำกัดอยู่เฉพาะการใช้ในปัจจุบันเท่านั้น ข้อควบคุมมีความเป็นไปได้ในการห้ามไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ สำหรับในเรื่องของการขายนั้นการขายจะถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มที่ผ่านการเห็นชอบเพื่อจุดประสงค์ในการดูแลรักษา เช่น ในสมาคมหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องและมีความสนใจทางด้านประวัติศาสตร์

การกำหนดแนวทางสำหรับการเปลี่ยนแปลง (Discipline of Change) เพื่อเป็นการป้องกันการไม่เข้ากันและการขัดแย้งของสิ่งก่อสร้างใหม่ที่จะเกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องมีแนวทางทั้งสำหรับลักษณะของสิ่งที่จะต่อเติมเข้าไปใหม่ในอาคารทางประวัติศาสตร์และแนวทางสำหรับลักษณะทางกายภาพของสิ่งก่อสร้างใหม่ที่อยู่ในบริเวณที่เป็นเขตอนุรักษ์ การกำหนดแนวทางสำหรับการเปลี่ยนแปลงหรือการกำหนดแนวทางสำหรับลักษณะทางกายภาพนี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับเขตอนุรักษ์เนื่องจากทำให้มั่นใจในคุณภาพของการเปลี่ยนแปลงได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาใหม่ที่ปรากฏขึ้นนั้นจะไปด้วยกันได้ในพื้นที่ดังกล่าวและในขณะเดียวกันจะเป็นตัวตัดสินใจว่าลักษณะใดควรจะอนุรักษ์ไว้ เพราะการเป็นเขตอนุรักษ์ ก็คือการประกาศเขตเพื่อรักษาลักษณะเฉพาะ

อันเป็นเอกลักษณ์ไว้ให้ได้มากที่สุด ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าการรักษาดังกล่าวย่อมมีความหมายครอบคลุมถึงการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นด้วย ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญ เพราะในปัจจุบันนี้เรากำลังอยู่กับการเปลี่ยนแปลง ที่ต้องคำนึงว่าจะรักษาเอกลักษณ์ของเมืองที่ยังคงมีอยู่ได้อย่างไรและจะกำหนดแนวทางที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกันของอาคารโดยหลีกเลี่ยงการลอกเลียนแบบจากอดีตได้อย่างไร การกำหนดแนวทางดังกล่าวนี้จะเป็นทั้งการป้องกันและการสร้างสรรค์ที่จะนำมาซึ่งคุณภาพของมุมมอง ความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสภาพแวดล้อมรวมไปถึงการเน้นในสิ่งที่มีอยู่และการสร้างความรู้สึกใหม่ในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การกำหนดแนวทางสำหรับลักษณะทางด้านกายภาพนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ด้านผังเมือง และด้านสถาปัตยกรรม อันได้แก่ การใช้ที่ดินและประเภทของอาคาร สัดส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นดิน ที่ว่าง รูปแบบ และสัดส่วนของอาคาร ลักษณะเฉพาะของอาคาร รวมไปถึงป้าย

โดยการควบคุมนั้นมีหลักที่เป็นพื้นฐานสำหรับการกำหนดแนวทางดังนี้

การใช้ที่ดินและประเภทของอาคาร เป็นการกำหนดที่มีรากฐานมาจากลักษณะเดิมของบริเวณเพื่อคงเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นๆและป้องกันการใช้ที่ดินและประเภทอาคารที่ไปด้วยกันไม่ได้¹⁰ ที่จำเป็นคือควบคุมการใช้ที่ดินประเภทการค้าให้อยู่ในลักษณะจำกัด ไม่ให้เพิ่มขึ้นไปจากเดิมหรือมีการแนะนำบริการการค้าใหม่ๆเข้ามา เนื่องจากการพัฒนาทางด้านการค้าถือว่าเป็นการรุกรัดทางหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อหน้าที่ทางเศรษฐกิจในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ขึ้นได้¹¹ และประเภทอาคารขนาดใหญ่ไม่ควรจะเกิดขึ้นเนื่องจากจะทำให้เกิดการสะสมของการจราจรที่พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้ได้ ที่สำคัญอาคารที่เสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัยจะไม่ได้รับอนุญาตให้มีอยู่ในบริเวณ

สัดส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดิน จะส่งผลไปยังการควบคุมความสูงของอาคารและความหนาแน่น โดยคำนึงถึงลักษณะเดิมเป็นหลักสำคัญ

ที่ว่าง ส่งผลถึงสภาพแวดล้อม ทัศนียภาพและมุมมอง ซึ่งได้แก่ที่ว่างที่มีอยู่แล้วและที่ว่างที่เกิดจากการก่อสร้างอาคารเนื่องจากการกำหนดพื้นที่ปกคลุมดินเพื่อไม่ให้มีความหนาแน่นเกินไป โดยที่ว่างเดิมที่มีอยู่ควรจะได้รับอนุรักษไว้ให้ปราศจากสิ่งปลูกสร้าง สำหรับที่ว่างที่เกิดจากการก่อสร้างอาคารนั้นควรคำนึงถึงลักษณะดั้งเดิมเป็นหลักตามความเหมาะสม

รูปร่างขนาด สัดส่วนและลักษณะทางสถาปัตยกรรมสำหรับอาคารใหม่ ใช้หลักคือควรจะคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาคารที่จะสร้างกับอาคารอื่นๆโดยรอบ นอกเหนือไปจากการคำนึงถึงรูปแบบเฉพาะของสถาปัตยกรรม ที่จำเป็นคือควรรักษาขนาดสัดส่วนของอาคารไม่ให้เปลี่ยนแปลงเพื่อป้องกันความแตกต่างระหว่างอาคารเก่ากับอาคารใหม่

ลักษณะเฉพาะของอาคาร ประกอบด้วย

¹² ความสูงของอาคาร ในการกำหนดความสูงของอาคาร จะต้องคำนึงถึงเส้นขอบความสูงของอาคารที่เป็นอยู่ (Existing Skyline) และโดยทั่วไปแล้วมักจะคำนึงถึงอาคารที่เป็น Landmark โดยพยายามเคารพความสูงของอาคารนั้นไว้ ในการจะกำหนดว่าอาคารใดเป็นอาคารสูงนั้น สามารถพิจารณาได้จากอาคารที่มีอยู่

¹⁰ นิคม มุสิกคามะ . แนวปฏิบัติในการสงวนรักษาโบราณสถาน . หน้า 14 . (กรมศิลปากรจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 60 ปี ในการใช้พร. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ) .

¹¹ กรมศิลปากร . แนวทางการจัดการโบราณสถานในมัญฉิมรุกคทางวัฒนธรรมของโลก . หน้า 82 . (กรมศิลปากร จัดพิมพ์เพื่อเป็นการเผยแพร่ในโอกาส 60 ปีแห่งการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานครั้งแรกของพร. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ)

¹² Worskett Roy . The Character of Town . (London : Architectural Press) , 1969 . pp. 97-117.

ในบริเวณ โดยในบริเวณอนุรักษ์นั้น อาคารสูงกว่าที่มีอยู่เป็นส่วนใหญ่ควรจะไม่ได้รับอนุญาตให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุผลเพื่อจำกัดความหนาแน่นที่เกินความสามารถในการรองรับ เนื่องจากความสูงของอาคารที่มีอยู่จะแสดงออกถึงความสามารถและความเหมาะสมในการเป็นอยู่ในชีวิตจริง อีกทั้งเพื่อรักษา skyline และ ขนาดสัดส่วนโดยรวมของท้องถนนไว้ อันเป็นการป้องกันการทำให้เสียลักษณะโดยรวมของเมือง เพราะความแตกต่างที่เกิดขึ้นย่อมเป็นการเน้นถึงผลกระทบของจุดรวมสายตา และนอกจากนี้อาคารสูงในบริเวณเขตอนุรักษ์ยังถือได้ว่าเป็นการเกิดขึ้นผิดที่และเป็นอุปสรรคสำหรับมุมมองทั้งภายในบริเวณเองและจากภายนอกบริเวณ

แนวอาคารและระยะถอยร่น เพื่อผลต่อสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์และมุมมองต่างๆที่ดีและการส่งเสริมอาคารรวมถึงบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ แนวอาคารเป็นพื้นฐานของความต่อเนื่องของกลุ่มอาคาร การกำหนดแนวอาคารนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองเห็นอาคารแต่ละหลังและความสัมพันธ์ระหว่างอาคารที่อยู่ติดกัน การเปลี่ยนแปลงของแนวอาคารจะทำให้เกิดจุดที่เบี่ยงเบนความสนใจและทำลายความต่อเนื่องได้¹³ แนวทางการกำหนดระยะทางการถอยร่นของอาคารจากถนนเพื่อให้ได้แนวอาคารที่เหมาะสม ใช้หลักคือระยะห่างจากอาคาร H ถึง 3H ให้มีการถอยร่นของอาคารใหม่เท่าแนวของตัวอาคารที่อนุรักษ์ แต่ถ้าหากมีระยะห่างจากอาคารตั้งแต่ 4H ขึ้นไป ให้มีการถอยร่นของอาคารใหม่ตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ สำหรับการเว้นระยะถอยร่นทางด้านอื่นนั้นสมควรจะมีขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องทำด้วยความระมัดระวังเนื่องจากยอมกระทบถึงกรรมสิทธิ์ โดยเฉพาะสิ่งก่อสร้างที่เป็นโบราณสถานเป็นหลัก ให้สิ่งปลูกสร้างใหม่มีการเว้นระยะถอยร่นในด้านที่ติดกับตัวโบราณสถาน ทั้งนี้เพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมของโบราณสถานไม่ให้มีสิ่งรบกวนหรือเบียดบัง โดยยึดหลักจากแนวปฏิบัติและมาตรฐานในการกันพื้นที่บริเวณแวดล้อมเป็นเขตโบราณสถาน

2.5 ตัวอย่างการอนุรักษ์โดยวิธีทางกฎหมาย ในต่างประเทศ

การอนุรักษ์ในต่างประเทศที่นำมาเป็นตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ เป็นตัวอย่างให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินการอนุรักษ์ในกลุ่มของวิธีทางกฎหมาย ซึ่งการนำมาเป็นตัวอย่างในที่นี้เพื่อเห็นถึงการอนุรักษ์โดยวิธีการควบคุมโดยข้อบังคับ ที่สามารถนำมาใช้ได้ตั้งแต่ส่วนหนึ่งของอาคารไปจนกระทั่งกลุ่มอาคารเป็นบริเวณได้ดังนี้

การอนุรักษ์และกำหนดลักษณะทางกายภาพใน ประเทศสหรัฐอเมริกา

- การอนุรักษ์เมือง Newberryport ในมลรัฐ Massachuset

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการอนุรักษ์เมืองคือ การทำให้เมืองมีความเจริญก้าวหน้าโดยที่ยังคงรักษาประวัติศาสตร์ของเมืองไว้ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมของเมืองให้ดีขึ้นโดยไม่เป็นการทำลายสังคมและการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยการอนุรักษ์นั้นมีหลักการสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง เช่น ลักษณะสถาปัตยกรรมเดิมเนื่องมาจากลักษณะพิเศษของเมืองคือ อาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบ Federal

การอนุรักษ์เริ่มต้นโดยทำการสำรวจและทำรายละเอียดของอาคารเดิมเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางการเปลี่ยนแปลงสำหรับลักษณะทางกายภาพในอาคารใหม่ เช่นความสูง สัดส่วน สี หลังคา เป็นต้น แล้วนำมาสรุปเป็นเกณฑ์สำหรับอาคารใหม่ในบริเวณนี้ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุด คือ การกำหนดให้ลักษณะทางกายภาพใหม่สอดคล้องกับอาคารเก่า คือ สัดส่วนของอาคาร โดยสัดส่วนหลัก (Primary Proportion) อัน

¹³ อภิชาติ ศรีสกุล , “ แนวทางการพัฒนาเมืองเก่าของเชียงใหม่ ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ,2520) .หน้า 85.

ได้แก่ สัดส่วนของส่วนสำคัญของอาคาร เช่น ความสูง ความกว้าง ความลึก และสัดส่วนรอง (Secondary Proportion) อันได้แก่ สัดส่วนของส่วนประกอบของอาคาร เช่น ประตู หน้าต่าง เสา เป็นต้น โดยการอนุรักษ์นี้ อาคารใหม่จะต้องสอดคล้องกับอาคารเก่าโดยทำตามข้อบังคับของลักษณะทางกายภาพที่ได้ทำขึ้นมา

- การอนุรักษ์ชุมชน Little Italy

การอนุรักษ์ได้มีการวางแผนเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นแรกเป็นการวางแผนเพื่อการพัฒนา ชั้นที่สองเป็นการวางแผนหลักเกณฑ์ในการกำหนดเขตอนุรักษ์และการวางแผนเพื่อที่จะรักษาและกำหนดลักษณะทางกายภาพบริเวณนี้ไว้และเน้นความสำคัญของคุณค่าบริเวณ Little Italy ซึ่งการอนุรักษ์นี้รวมถึงการกำหนดหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารเก่าและอาคารใหม่ในบริเวณ บริเวณที่กำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ คือ Mulberry Street ซึ่งมีการจัดทำข้อบังคับสำหรับลักษณะทางกายภาพในบริเวณนี้ โดยเน้นเรื่องความสูงของอาคารและพื้นที่อาคารคลุมดิน เนื่องจากลักษณะของอาคารในบริเวณเป็นอาคารเดี่ยว รวมถึงลักษณะด้านหน้าของร้านค้า เพื่อที่จะรักษาสภาพเดิมของถนนไว้ ในเวลา 2 ปีหลังจากที่ได้มีการอนุรักษ์ชุมชนดังกล่าว ได้มีกฎหมายอนุรักษ์ Little Italy และการอนุรักษ์ Little Italy ได้กลายเป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์บริเวณอื่นๆ ต่อไป (ภาพที่ 2.1)

การอนุรักษ์และการกำหนดลักษณะทางกายภาพใน ประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษมีกฎหมายที่จะกำหนดว่าบริเวณใด เป็นอย่างไร เช่น กำหนดบริเวณอนุรักษ์ สำหรับบริเวณที่มีอาคารที่เป็นสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะพิเศษและมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เพื่อรักษาลักษณะเฉพาะของบริเวณนั้นไว้ กฎหมายผังเมืองของประเทศไทยได้แยกบริเวณอนุรักษ์ออกจากบริเวณอื่นๆ เพื่อที่จะคุ้มครองอาคารที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อรักษาภูมิทัศน์ที่ดีของเมืองไว้

- การอนุรักษ์เมือง Canterbury เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่อยู่ในกำแพงเมืองเก่า มีการกำหนดข้อบังคับสำหรับการควบคุมดังต่อไปนี้

ควบคุมการใช้ที่ดินประเภทการค้าไม่ให้เพิ่มขึ้นจากเดิม ส่งเสริมให้บริเวณเป็นย่านพักอาศัย

ควบคุมการจราจรไม่ให้เข้ามาในบริเวณเขตอนุรักษ์

ควบคุมความสูงของอาคาร กำหนดให้อาคารที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ให้สูงได้ไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด

ควบคุมรูปแบบ (Pattern) และสัดส่วน (Scale) ของอาคารที่จะก่อสร้างภายในเขตอนุรักษ์

จัดให้เกิดมุมมองที่ดีแก่โบสถ์ที่สำคัญภายในบริเวณ

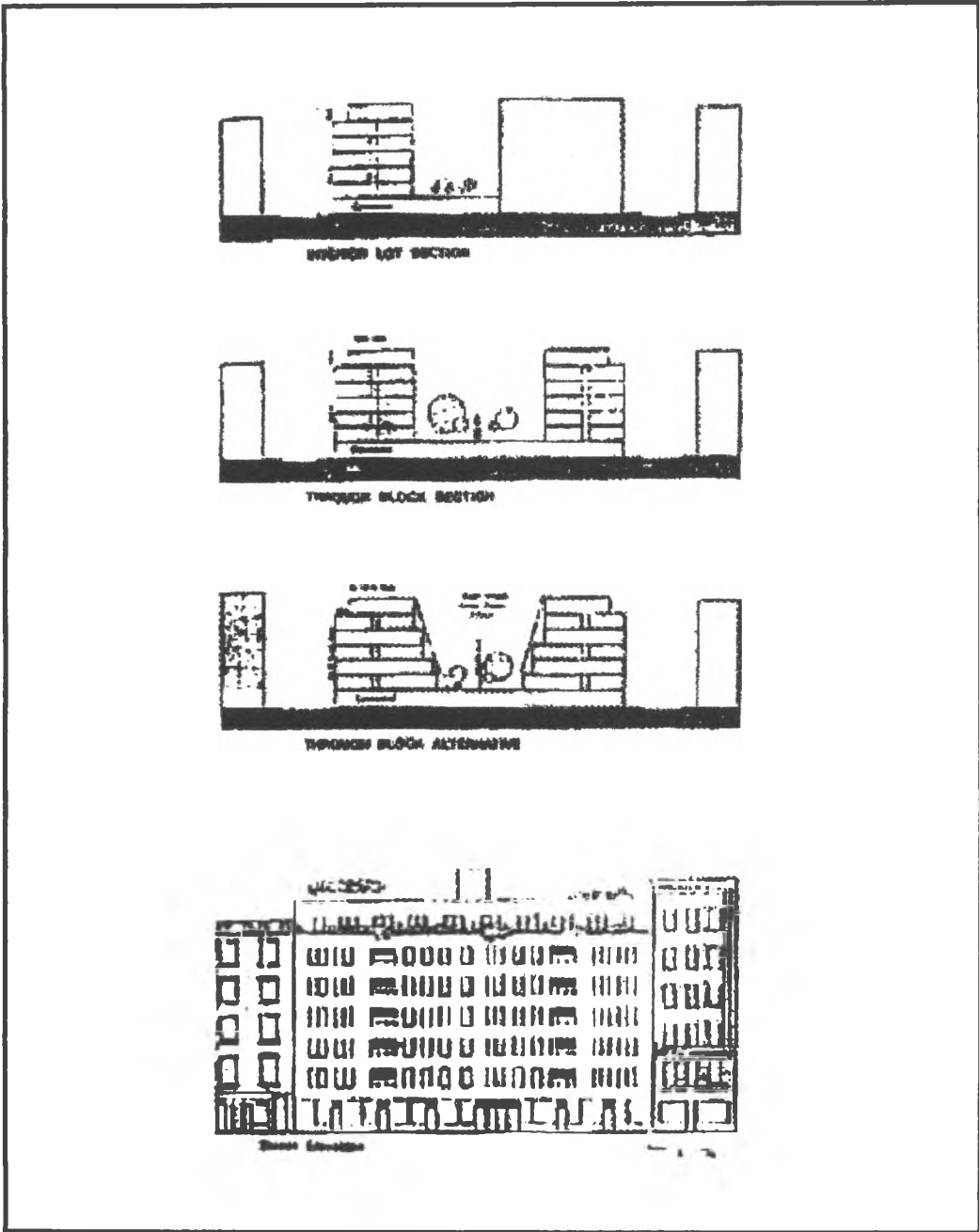
อาคารที่จอดรถแบบหลายชั้นให้อยู่นอกบริเวณที่อนุรักษ์

- แนวทางและข้อกำหนดในการต่อเติมหน้าต่างที่หลังคา เมือง Bamsley ในประเทศอังกฤษ

ในเมือง Bamsley มีอาคารเก่าที่สวยงามและสร้างแบบเดียวกันอยู่เป็นจำนวนมาก การที่อนุญาตให้เจ้าของอาคารต่อเติมอาคารได้โดยอิสระ โดยเฉพาะรูปร่างด้านหน้าของอาคาร เช่น การเจาะช่องหน้าต่างที่หลังคา ทำให้สภาพแวดล้อมของบริเวณนี้เสียไป ดังนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของบริเวณนี้ เทศบาลเมือง Bamsley จึงได้กำหนดข้อบังคับสำหรับการต่อเติมหน้าต่างที่หลังคาของอาคารขึ้นมา ดังต่อไปนี้คือ

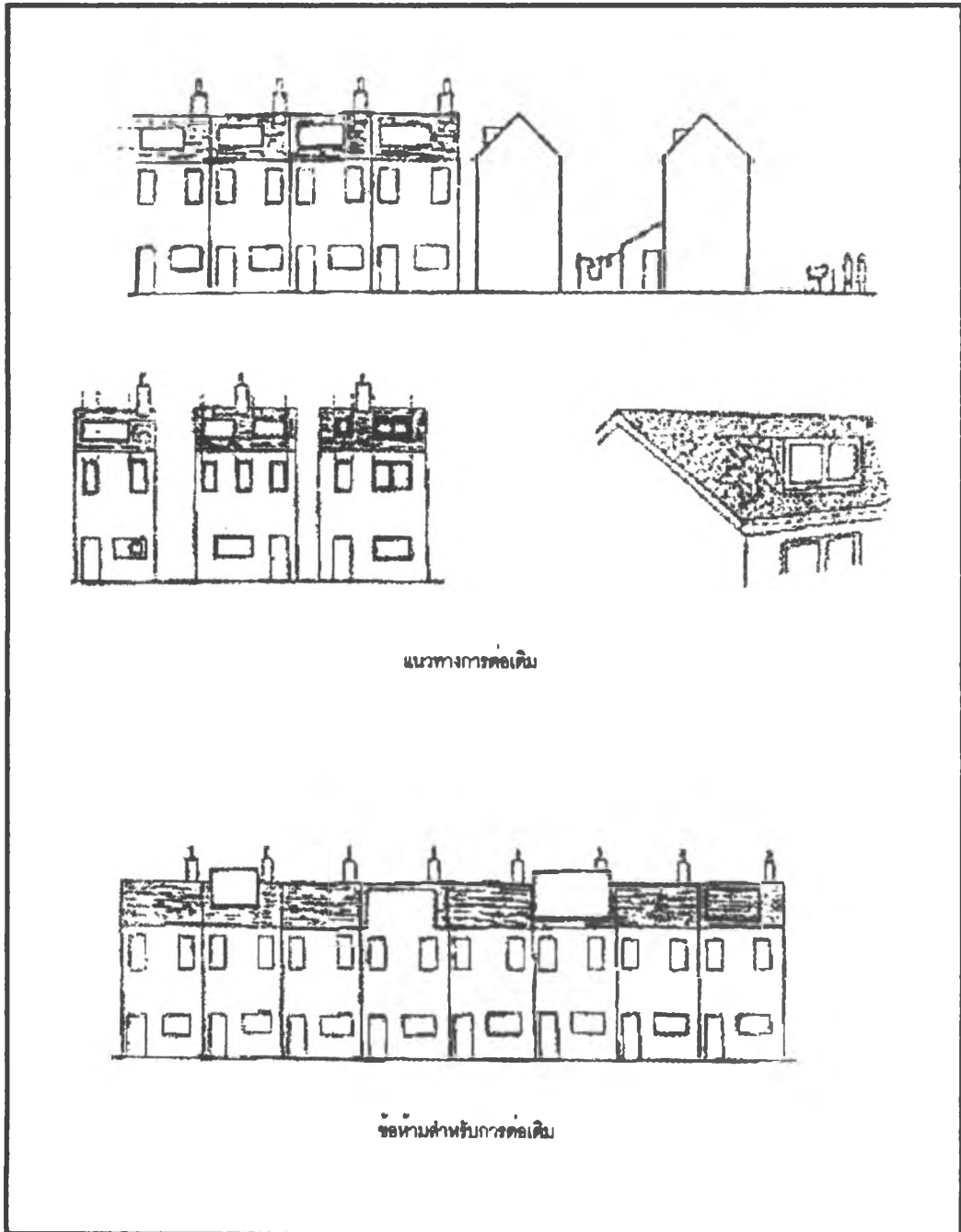
(ภาพที่ 2.2)

- 1 ต้องอยู่ในแนวเดียวกับห้องอื่นๆ
- 2 ต้องถอยหลังเข้าไปจากแนวชายคาและควรจะอยู่ทางด้านหลังของอาคาร
- 3 หน้าต่างที่ต่อเติมใหม่ควรจะอยู่แนวเดียวกับหน้าต่างชั้นล่าง
- 4 ใช้วัสดุก่อสร้างเหมือนกับวัสดุของเดิม

ภาพที่ 2.1

แสดงตัวอย่างการออกแบบอาคารบริเวณ MULBERRY STREET

แนวทางการต่อเติม

ข้อห้ามสำหรับการต่อเติม

ภาพที่ 2.2

แนวทางและข้อกำหนดในการต่อเติมหน้าต่างที่หลังคา เมือง Bamsey

1)

การต่อเติมโดยไม่ทำผนังสูงปูล่าง

การต่อเติมที่สร้างไม่ได้กับอาคารเดิม

2)

รูปร่างของหลังคาและขนาดที่ไม่เข้ากันตัวบ้านของเดิม

การต่อเติมในลักษณะที่สร้างไม่ได้กับของเดิมแนวราบคาบและแนวหลังคาของระดับเดียวกันแนวเดิม
ขนาดอยู่ในแนวเดียวกันและมีลักษณะคล้ายกัน รูปร่างของส่วนที่ต่อเติมเข้ากันได้กับตัวบ้าน

3)

หมาก (Dome) ดูสวยงามทั้งภายนอกที่หาซื้อได้ตามห้างของบ้าน

การต่อเติมที่ตรงตาม

หมากขนาดใหญ่จนเกินราคาทำไม่เสียสตูดิโอ

การต่อเติมที่เพี้ยนกับหมาก (DOMES)

หมากขนาดใหญ่และแนวสโลปไม่เข้ากันลักษณะของเดิม

ควรนำหมากออกให้หมดเท่ากับหมากเดิมและมีลักษณะคล้ายกับของเดิม

4)

หมากขนาดใหญ่และแนวสโลปไม่เข้ากันหมากของเก่า

หมากของเดิมและขนาดเดียวกับของเดิม

5)

การต่อเติมที่ไปแฉ่งวางกับบ้านใกล้เคียง

ควรนำต่อเติมทั้งหมดออกให้หมดทั้งหมากและแนวสโลปของเก่า

ภาพที่ 2.3

แนวทางการต่อเติมอาคารในเมือง Lowes

และกำหนดข้อห้ามสำหรับการต่อเติมหน้าต่างที่หลังคาของอาคารไว้ดังต่อไปนี้ คือ

- 1 ห้ามไม่ให้สูงเกินแนวสันหลังคา
  - 2 ห้ามรื้อถอนส่วนที่เป็นหลังคา
  - 3 ห้ามการต่อเติมที่ใหญ่มากจนเกินไป
  - 4 ห้ามใช้ลูกกรงหรือเหล็กดัดในส่วนที่ต่อเติม
- แนวทางการต่อเติมอาคารในเมือง Lewes ในประเทศอังกฤษ

ในเมือง Lewes มีกลุ่มของบ้านพักอาศัยที่เป็นแบบบ้านแฝดและแบบ Terrace House อยู่ร่วมกันทำให้เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของบริเวณซึ่งเป็นกลุ่มของที่พักอาศัยที่เรียบง่ายและอาคารมีรูปแบบเดียวกัน แต่บางครั้งเจ้าของอาคารจำเป็นต้องมีการต่อเติมอาคารเพื่อความเหมาะสมในการใช้สอย ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดแนวทางการต่อเติมอาคารในบริเวณนี้เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของเมืองไว้ ดังนี้ (ภาพที่ 2.3)

- 1 ในกรณีที่เป็นบ้านแฝดหรือบ้านแบบ Terrace House การต่อเติมต้องไม่ทำให้เสียสมดุลย์ของบ้าน
- 2 ความสูง ขนาด รูปร่างของส่วนที่จะทำการต่อเติมจะต้องใกล้เคียงกับอาคารเดิม
- 3 ส่วนที่ต่อเติมต้องใช้วัสดุก่อสร้างที่คล้ายคลึงกันหรือเข้ากันได้กับของเดิม หน้าต่างของห้องต้องไม่สูงกว่าหลังคาเดิม
- 4 ส่วนที่ต่อเติมต้องใช้วัสดุก่อสร้างที่คล้ายหรือเข้ากันได้กับของเดิม ทั้งขนาด สีและแบบ (Style)
- 5 การต่อเติมต้องไม่บังแสงสว่างและรบกวนความเป็นส่วนตัวของบ้านใกล้เคียงและมีลักษณะที่จะทำความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนบ้าน

สรุป

การดำเนินการอนุรักษ์ศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ในระดับเมืองนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนเมือง โดยมีแนวความคิดและเป้าหมายที่ใช้เป็นหลักในการดำเนินการอนุรักษ์ คือ รักษาลักษณะเฉพาะทั้งของเมืองและทางสถาปัตยกรรมไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ยินยอมให้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ตามความเจริญของยุคสมัยภายในกรอบของการควบคุมไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งใหม่ เพื่อคุ้มครองลักษณะเฉพาะและควบคุมให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดความรู้สึกสัมพันธ์กับโครงสร้างเดิมของเมือง สอดคล้องกลมกลืนกันท่ามกลางสิ่งที่มีคุณค่าและสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ภายในบริเวณ โดยมีวิธีกฎหมายเป็นหนึ่งในเครื่องมือของวิธีการดำเนินการอนุรักษ์ ในการช่วยให้บรรลุตามจุดประสงค์ดังกล่าวได้ โดยเป็นตัวควบคุมโดยตรงและเป็นฐานในการออกกฎระเบียบเพื่อเป็นตัวควบคุม และนอกจากนี้ยังอาศัยอำนาจจากกฎหมายที่มีอยู่มากำหนดบริเวณเพื่อคุ้มครองและควบคุมการพัฒนา ให้เป็นบริเวณพิเศษ คือเป็นเขตอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ (Special Zoning District) ซึ่งการพัฒนาใดๆก็ตามภายใต้การเป็นพื้นที่พิเศษนี้จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมโดยกฎระเบียบที่กำหนดมาเข้มงวดเป็นพิเศษ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ของบริเวณเป็นหลัก โดยข้อกำหนดสำหรับเมืองประวัติศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงส่วนรวมมากกว่าความต้องการส่วนบุคคล ต้องคำนึงและเคารพคุณลักษณะที่เกิดกับอาคารทางประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ